

**ISTRAŽIVAČKA MREŽA POSVEĆENA ISTRAŽIVANJU DRUŠTVENIH
FENOMENA I ODNOSA NA BALKANU**

Multikulturalnost i društvene promene

1. OBJAŠNENJE

Inicijativa za stvaranje Balkanske istraživačke mreže (BAM) potekla je od Instituta društvenih nauka iz Beograda i Centra za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba. Sazrevanje ideje o čvršćem naučnom povezivanju temelji se na tradiciji neformalne saradnje ostvarene kroz aktivnosti pomenutih institucija, ali i Centra za istraživanje etniciteta (Beograd), Odbora za proučavanje ljudskih i manjinskih prava SANU (Beograd), Fakulteta političkih znanosti (Zagreb), te saradnji sa kolegama iz regije - Inštitut za narodnostna vprašanja (Ljubljana), ISCOMET (Maribor), i fakulteta političkih nauka iz Sarajeva, Podgorice i Banja Luke. Rezultati te saradnje su vidljivi u zbornicima objavljenih radova, posebnim monografijama i radovima objavljenim u međunarodnim i nacionalnim naučnim i stručnim časopisima, organizaciji međunarodnih naučnih skupova od kojih bi trebalo pomenuti dvadesetogodišnju tradiciju razgovora o problemima multikulturalnosti koju organizuje FPZ iz Zagreba i međunarodne naučne konferencije Odbora za ljudska i manjinska prava SANU.

Istraživanja društvenih fenomena, njihovih uzroka i posledica na Balkanu su retko sadržaj organizovanih naučno zasnovanih istraživanja. Pokidane naučne veze između univerzitetskih i naučnih centara u regionu, naročito na prostoru bivše Jugoslavije se obnavljaju uz ogromne napore. Međutim, potreba za sagledavanjem stanja u regionu isključivo na činjenicama, naučno verifikovanim podacima i promišljenim znanjima je preka potreba kako za podsticanje naučne misli, tako i za uspostavljanje regionalne saradnje i stabilnosti. Javnim politikama u regionu često nedostaju jasno definisane platforme za razvoj regionalne saradnje u pojedinim društvenim oblastima zbog toga što nisu prethodno raspravljene, osmišljene i proverene.

Uspostavljanje mreže naučno-istraživačkih institucija (univerziteti, fakulteti, instituti, projekti) u oblasti društvenih nauka doprineće da se pomenuti problemi u vezi sa saradnjom prevaziđu i da se stvori temeljna osnova za sprovođenje složenih istraživanja, podstakne razmena znanja, posveti pažnja razvoju kadrova sa senzibilitetom i znanjima koji se odnose na specifičnosti regiona.

Zadatak Mreže je da uspostavi infrastrukturu i kadrove koji će predlagati, osmišljavati i realizovati projekte u vezi sa ekonomskim, političkim, socijalnim, pravnim, demografskim i drugim pitanjima od značaj za stabilnost, sigurnost i razvoj regiona i pojedinih njegovih delova. Pružanje podataka, analiza i drugih dokumenata donosiocima odluka prilikom

donošenja starteških i drugih odluka i razvijanja nacionalnih i regionalnih javnih politika je jedan od glavnih zadataka Mreže.

Na sadašnjem nivou saradnje evidentna je potreba za pomakom, odnosno intenzivnijim povezivanjem istraživača i institucija u regionu koje se bave istraživanjima oblasti društvenih nauka. Uspostavljanje određene forme saradnje trebalo bi da obezbedi kvalitetniji, racionalniji i ekonomičniji rad na istraživanjima, ali i da omogući autonomnost autora, razmenu ideja i ne manje važno da ojača položaj istraživača i projekata prilikom učešća na nacionalnim i međunarodnim istraživačkim konkursima.

2. ISTRAŽIVANJA MULTIKULTURALNOSTI I ETNO KULTURNIH POLITIKA

Razvoj Mreže se odvija kroz permanentne individualne kontakte i sve intenzivnije sazrevanje ideje o formalizovanoj saradnji institucija. Prepreka tome jesu nestabilni politički odnosi u regionu, pribavljanjem odobrenja za saradnju na nivou univerziteta i nedostatak inicijalnih sredstava. Zbog toga se saradnj razvija kroz aktivnosti oko kojih postoje određeni oblici saradnje.

U regionu JIE postoji nekoliko naučno istraživačkih centara u kojima se proučavaju fenomeni multikulturalnosti i etniciteta. Međuetnički odnosi u ovom delu Evrope, status, život, običaji i drugi aspekti položaja nacionalnih, etničkih, verskih i drugih manjina predmet su naučnog istraživanja i u naučnim centrima u drugim delovima Evrope i sveta. Rezultati istraživanja različitih naučnih disciplina o brojnim aspektima multikulturalizma u JIE su uglavnom poznati i deo su bogatog naučnog fonda društvenih nauka.

Naučna saradnja u vezi sa istraživanjima fenomena multikulturalnosti i etniciteta u regionu je imala različite vidove i dinamiku, a najplodotvornija je bila na području bivše Jugoslavije u sedmoj i osmoj deceniji XX veka. Uprkos marksističkom voluntarizmu o „rešavanju“ etničkog pitanja unutar taljenja klasnih razlika u „jugoslovenskim“ društvenim naukama razvijana su i podržavana su istraživanja o prirodi jugoslovenske višetničke nacije, političkim, pravnim, ekonomskim aspektima položaja naroda i nacionalnih manjina (narodnosti) u složenom političkom i društvenom sistemu. Raspad jugoslovenske višetničke federacije prekinuo je institucionalne naučne veze, a istraživanja su obnovljena uglavnom kroz individualne istraživačke projekte, inicijative nevladinih organizacija, a potom i kroz uspostavljanje saradnje između pojedinih naučnih i univerzitetskih centara. Istovremeno u drugim istraživačkim centrima u JIE (Tirana, Temišvar, Sofija, Solun), ali i u susednim centralnoevropskom (Beč, Grac, Budimpešta) mediteranskom regionu (Bolonja) razvijaju se istraživački i obrazovni programi posvećeni teorijskim i empirijskim aspektima multikulturalnosti. Većina ovih istraživanja se odvija u okviru različitih provinijencija liberalne paradigme i često su povezana sa globalnim, nacionalnim i lokalnim politikama.

Istorijske prilike, kulturna, etnička i religijska povezanost stanovništva JIE i dinamične savremene društvene i političke promene, naročito u državama nastalim na prostoru bivše Jugoslavije, doprinele su tome da se multikulturalnost, odnosno njegovi etnički aspekti, u regionu proučavaju sa stanovišta kako osnovnih naučnih oblasti tako i iz njih izvedenih disciplina.

Na savremena istraživanja i na potrebu za razvijanjem naučne saradnje na ovim temama, ukazuju globalni i nacionalni društveni tokovi. U vezi sa tim treba imati u vidu nekoliko aspekata savremenih političkih okolnosti:

- a) Intenzivne migracije iz Afrike ka Evropi i migracije iz regiona menjaju i prirodu multikulturalnosti u JIE;
- b) Postoje značajne razlike u vezi sa „upravljanjem“ multikulturalnosti u državama u regionu, kako između država članica EU i država zapadnog Balkana koje teže integraciji u

EU, tako i između država nastalih na prostoru bivše Jugoslavije i drugih balkanskih država;

- c) U regionu je „otvoreno“ nekoliko osetljivih nacionalnih/etničkih pitanja (Kosovo, Makedonija, Bosna i Hercegovina), a položaj pojedinih nacionalnih manjina (Srbi u Hrvatskoj, Mađari u regionima CE i JIE, Romi u regionu, Vlasi, Albanci, Bošnjaci i Hrvati u Srbiji) zahtevaju i naučnu pažnju.
- d) Na globalnoj političkoj mapi region je predmet interesovanja evropskih i vanevropskih centara političke i ekonomske moći
- e) Zaštita manjinskih etničkih i kulturnih identiteta, uređena nacionalni propisima usklađenih sa evropskim standardima, politička participacija nacionalnih manjina, odnosno njihovo učešće u javnom životu još uvek otvaraju dileme sa delotvornošću tih mera
- f) Položaj „ranjivih“ etničkih manjina (Romi, nevidljive i nepriznate manjine) obeležavaju diskriminacija, etnička mimikrija i negativni stereotipi

Istraživanja ovih kompleksnih problema zahtevaju intenzivnije povezivanje i saradnju naučnoistraživačkih centara u regionu. Saradnja je neophodna jer se ni jedan naučnoistraživački centar nije razvio potpuna istraživanja fenomena multikulturalnosti, a s obzirom na prirodu ovog fenomena i njegovu dinamičnu prodornost u u društvenom životu to nije ni moguće. Takođe, interetnički odnosi u regionu su povezani i deluju po principu „spojenih sudova“, tenzije ili bilo kakve promene u jednom delu, po pravilu utiču na društvene promene u drugim delovima JIE. Zahtevi da se rasprave i odgovori na brojna pitanja u vezi sa interetničkim odnosima i položajem manjina zahtevaju multidisciplinarni pristup u istraživanjima.

Unapređenje teorijskog, metodološkog i empirijskog fonda znanja podstakće različite segmente života u multikulturalnim društvima u JIE – obrazovanju, kulturi, javnoj upravi, privredi.

3. DINAMIKA RADA

- 3.1. *Okrugli sto „Demokratija, multikulturalnost i etno kulturne politike u državama zapadnog Balkana“***, Institut društvenih nauka, Beograd, 19-20. april 2017. godine.
- 3.2. *Sastanak Mreže tokom Međunarodnog naučnog skupa „Sigurnost i suradnja u suvremenom svijetu“***, Brijuni, 18-21. maj 2017. godine.
- 3.3. *Objavlivanje Zbornika radova sa Okrugli sto „Demokratija, multikulturalnost i etno kulturne politike u državama zapadnog Balkana“***, Institut društvenih nauka, Beograd, oktobar/novembar 2017.
- 3.4. *Zaključivanje sprazuma o saradnji u Balkanskoj akademskoj mreži***, januar 2018.

4. STRUČNI TIM

- dr Goran Bašić, IDN, Beograd
- prof. dr Siniša Tatalović, FPZ, Zagreb
- dr Mitja Žagar, INP, Ljubljana
- dr Ružica Jakešević, FPZ, Zagreb
- Nataša Miljković, IDN, Beograd